

Toen Brutaal naar Meertalië kwam

De handleiding

Deze meertalige musical is helemaal voor en van jullie. Een cadeautje van Lân fan taal. Een voorstelling waar taal en meertaligheid anders bekeken en benaderd wordt. De musical wijkt wel af van wat jullie gewend zijn van commerciële producties, maar dat is ook wel een beetje expres. De musical biedt namelijk allemaal ingangen tot eigen interpretaties.

Waarom?

Elke school is uniek, net zoals de manier en hoe jullie omgaan met elkaar en met taal en kunst en cultuur. Elke groep 7/8 is uniek. Met allemaal unieke leerlingen met een eigen taal. Elk afscheid van de basisschooltijd is anders. En de stap die je maakt naar het vervolg... is ook voor iedereen een andere. Daar speelt de musical op in. Want daar gaat de musical ook over. Hoe ga jij om met verandering? Wat doe je met meningen van anderen? Zijn we allemaal gelijk, of allemaal verschillend? Wie stelt die vraag?

Heb je een vraag?

Jullie kunnen de musical naar eigen inzicht te her- en vertalen. Het is een raamwerk, en je hangt zelf de slingers op. In deze musical-toolkit krijg je handreikingen om samen met de leerlingen een superfijne musical te maken. Heb je een keertje hulp nodig van een professional? Dat kan ook. Mail naar Kek2 of Lân fan taal (kultuerfilter@keunstwurk.nl / info@lanfantaal.nl) om te regelen dat er een theater-, muziek- of tekstspecialist met je meekijkt. Of krijg telefonisch advies. En weet: gekke vragen bestaan niet.

Zelf doen!

Er is bij deze musical veel eigen inbreng mogelijk en door het vanaf het begin al open te laten waar het over gaat, wordt de groep betrokken bij het maakproces van de voorstelling en worden ze echt eigenaar! Een mooie gedachte voor hun toekomstige pad op het voortgezet onderwijs. Hoe word je eigenaar van je eigen leren. Door zelf keuzes te maken, word je ook meer betrokken bij het proces.

Repetitie

Maak een planning. Een repetitieschema heet dat in theatertermen. Hoeveel repetities neem je tot de uitvoering? Wanneer wil je dat de leerlingen de tekst kennen? Wanneer is het decor klaar? De vrije ruimte die er in de voorstelling is kan je ook tijdens taallessen (Frysk, Engels en Nederlands) inzetten. De oefeningen die er worden voorgesteld kunnen lessen uit je methode vervangen. Hoofddoel: taalplezier en taalbewustwording.

Inhoud inleiding

Deel 1 - Waar gaat de musical eigenlijk over?

Deel 2 - Stel dat de musical een voetbalwedstrijd was.. hoe gaan we trainen

Deel 3 - De vrije ruimte

Deel 4 - Repeteren

Oh ja, wat bij deze musical kan, kan natuurlijk eigenlijk bij elke musical!!

1. Waar gaat deze musical nu eigenlijk over?

Een open groepsgesprek na het lezen van de voorstelling.

Lees samen de musical

Er zijn meerdere opties:

- Lees zelf eerst het script en verdeel de tekst/rollen bij je groep. Wie is een echte Brutaal? Voor je verdeelt bedenk je dat rollen tijdens de voorstelling kunnen wisselen. Zo kunnen er meerdere Brutaaltjes zijn, en mag 'A' eerst door Pieter worden gelezen en daarna door Rebecca.
- Deel eerst de tekst uit en ga dan lezen. Jij stuurt nu zelf aan wie welke tekst leest.
- Je kunt het helemaal opengooien door tijdens het lezen de kring af te gaan en zin voor zin te laten oplezen zonder dat er afgesproken is wie welk personage voorleest. Grappig genoeg merk je vast, dat dit niet uitmaakt en juist iets verrassends kan opleveren.
- Bereid het stuk voor met verdeelde rollen en laat de leerlingen tijdens het leesproces zelf kiezen. Houden we dit vast? Kiezen we als groep voor één hoofdrol of kiezen we een andere benadering?

Na het lezen

Na het lezen houd je een groepsgesprek. Het is goed om dit gesprek in een kring te doen. Alle tafels aan de kant! Zo creëer je openheid en kan iedereen elkaar goed zien. Zo zorg je er voor dat de klas zelf actief mag nadenken over waar het stuk voor hen over gaat. Dit zal een mooi beeld geven van hoe jouw klas zich verhoudt tot het stuk en wat zij er mee willen vertellen. Een interessante blauwdruk van jouw groep in deze voorstelling!

Houd tijdens het gesprek in het achterhoofd dat alle ideeën welkom zijn. En dat er tijdens dit gesprek geen goed of fout bestaat en dat daarom alle input welkom is. Noteer de invallen op bord of in een woordspin.

Vragen die je samen kan bespreken

- INHOUD - Waar gaat dit stuk over? Is het normaal wat er gebeurt? Hoe gaan de Meertaliërs om met verandering? Kan iedereen gelijk zijn? Wanneer kom je in verzet?
- INHOUD EN KOSTUUM - Hoe zien de personages eruit? Hoe zien jullie ze voor je? Wat is het verschil tussen de Meertaliërs en Brutaal? Wat hebben ze aan? Hebben ze iets bij zich? Hebben de leerlingen wensen of dromen waarin zij zouden willen schitteren op het podium?
- DECOR - Waar zou je dit willen spelen en presenteren? Op de trap, buiten op het voetbalveld, in de kantine, in het kleuterlokaal of bij de garderobe? En hoe zou het decor eruit moeten zien.
- INHOUD - Welk moment in de voorstelling is het hoogtepunt en hoe zou dat er in onze voorstelling uit kunnen zien?
- INHOUD - Levert het stuk nog andere vragen op? Of ben je zelf nog ergens nieuwsgierig naar?
- VORMGEVING & INHOUD - Willen we dansen bij de liedjes? Willen we zelf muziek maken? En wie bedenkt dan de choreo of studeert de liedjes in?
- REGIE - Wie is eigenlijk de regisseur? De leerkracht, of vragen we een ouder die daar bij kan helpen... of een van de leerlingen?

- GROEP - Staat iedereen op het podium? Of doen we daar niet iedereen een plezier mee. Hoe kunnen we zorgen dat het voor iedereen veilig voelt? Maken we er een film van? Of doet een extreem verlegen leerling (of om andersoortig reden niet spelend kind) de techniek? Of is hij/zij souffleur of regisseur?

Wees (als) Brutaal, laat dingen los, vul dingen in op geheel eigen wijze. Er is ruimte om deze voorstelling geheel naar eigen hand te zetten dus geniet daar vooral samen met je groep van.

NB: Het lezen kost tijd (ongeveer 30 minuten). Neem voor het gesprek ook ongeveer 30 minuten. Zijn er nog vragen over, bespreek die dan steeds voor de repetitie.

== Tip om tot een leuke rolwisseling te komen ==

Brutaal-tikkertje

Neem een scène uit de voorstelling. Lees allemaal de tekst door (dit is een spelletje waarbij je de tekst nog niet hoeft te kennen). De leerlingen lopen (rennen is ook een optie hoor, jij kent je groep het beste) door de ruimte. Een Brutaal begint met te tekst. Als hij/zij iemand getikt heeft is die ook brutaal en neemt de tekst over OF ze zeggen de tekst samen. Nu zijn er twee Brutaals.

Kostuum maakt veel duidelijk

Hoe herken je Brutaal? Zeker als de rollen wisselen wil je als publiek weten wie nu wie is. Dus als de rol wisselt... dan is een herkenbare afspraak of code fijn om door te voeren. Zoals:

- een supermancap
- een petje met een B erop
- een t 'shirt met een B erop
- een microfoon van een reporter (is Brutaal misschien van een krant of van tv?)
- een haarband
- een pruik
- een stok/voetbal/opschrijfboekje/pen/woordenboek/brilletje

Of hebben de Meertaliërs juist allemaal een zonnebril/woordenboek/opschrijfboekje die/dat ze wegleggen?

2. Wat komt er allemaal kijken bij het maken van een voorstelling?

Stel dit was niet een musical maar een voetbalwedstrijd. En jullie waren niet een groep/klas maar een team.... Hoe gaan we dan trainen?

Opties

1. Verdeel de klas in vier groepen en geef ze een kaartje met daarop een van de onderwerpen. Kies een aantal scènes uit waarmee de leerlingen alvast kunnen oefenen.
2. Gebruik de 'voetbal en training'-ingang tijdens het repeteren met de hele groep om per keer een andere focus op je groep te leggen.

Maak een combinatie tussen 1 en 2.

Kostuum & rekwisieten

Elk voetbalteam heeft een eigen outfit, hierdoor wordt het duidelijk wie bij welk team hoort. Daarnaast zijn er strafkaarten, een gele en een rode kaart, er is een fluitje aanwezig voor de scheidsrechter en de grensrechters hebben een vlag. Er zijn twee soorten kaarten en niet zeven. Elk team heeft eenzelfde outfit, niet een outfit per middenvelder, spits of verdediger. Dit alles om te voorkomen dat mensen in de war raken. Er zijn heldere keuzes gemaakt. Dit werkt voor de musical ook zo. Voor het kostuum of voor rekwisieten (dingen die je nodig hebt op toneel). Het kijkt het prettigst als dit zo helder en 'simpel' mogelijk is, zonder teveel poespas. Zodat het publiek snapt wat er gebeurt. Er kan natuurlijk een uitblinker in zitten met een zeer opvallend kostuum, dit zal veel focus (= aandacht) trekken en kan een absolute meerwaarde zijn. Zolang het maar een bewuste keus is.

Maak een tekening. Hoe zien de personages eruit en welke voorwerpen hebben we nodig?

== Tip ==

Willen de meisjes op hakken? Ja natuurlijk kan dat als jullie dat willen!

Willen de jongens in voetbaltenuue? Jazeker dat kan.

Is het beter om de Meertaliërs allemaal in het rood te kleden?

Mise-en-scene en decor

Wat is de opstelling voor de wedstrijd; hoeveel verdedigers stel ik op en kies ik voor twee spitsen of een? Dit gaat zeker wat doen met het verloop van de wedstrijd. En er is van te voren goed en weloverwogen over nagedacht.

In een voorstelling is dat niet anders zijn. Per scène denk je na over: waar komt die speler op, waar gaat deze staan, hoe verloopt de scène verder en waar gaat hij weer af. De spelers en de regisseur proberen uit, uiteindelijk wordt er een beslissing genomen over de opstelling op het toneel die het verhaal het beste vertelt. Repeteren is dus eigenlijk een beetje trainen. Hoe spelen we deze wedstrijd het beste.

Als er bijvoorbeeld een scène is waarin er een schwalbe plaatsvindt, ontstaat er ruzie tussen de twee voetballende tegenstanders. De scheidsrechter komt erbij. Het meest logisch is dat je de scheidsrechter qua mise-en-scene (plaatsing op het toneel) in het midden van deze twee ruziënde voetballers zet. Omdat dit dan letterlijk weergeeft dat hij tussen de twee in staat.

*Ga met een scene uit het toneelstuk eens kijken waar iedereen het beste kan staan.
En welke decorstukken hebben we dan nodig?*

== Tip ==

Hoogteverschil in het decor (op een gybankje of op een tafel) levert hele leuke mise-en-scene op.

Tempo & emotie

Als een voetballer niet weet wanneer hij de bal moet overspelen, hapert het spel. Net als in een voorstelling moet je weten als acteur wanneer jij iets moet doen, anders hapert het spel. Een wedstrijd is pas spannend om naar te kijken als er wisselingen zitten in het tempo, dat geeft het ritme van de wedstrijd weer. Ook dat geldt voor een voorstelling, tempo wil dus eigenlijk zeggen: zorg dat er afwisseling zit snelheid. Je kunt gebruik maken van traagheid, slow-motion, vlug, razendsnel, dit zorgt allemaal voor verschillende tempo's en bepaalt dus het uiteindelijke ritme van de voorstelling. Dit script vraagt erom dat de teksten aansluiten op elkaar. Ga dus in de scènes op zoek naar een ritme. Voor emoties geldt eigenlijk hetzelfde. Varieer tussen boos, bang, verdrietig, blij. Dat maakt het stuk spannend en geeft spelplezier.

Speel een scène eens in verschillende tempo's. Langzaam, snel, razendsnel. Of boos, blij, verdrietig of bang. Kies er zelf maar iets leuks uit.

Focus

Verlies nooit de bal uit het oog, wees altijd alert op waar je medespelers staan, anders is de kans groot dat de voetbalwedstrijd slecht eindigt. In een voorstelling verlies je ook nooit je medespelers uit het oog (figuurlijk), je weet waar iedereen op het toneel staat. Je bent geconcentreerd en je focust je op dat wat er aan de hand is. Er is een onderscheid tussen lage focus en hoge focus, allebei heb je ze nodig.

- Lage focus = Als publiek zit je al een tijd naar het voetbalspel in het midden van het veld te kijken, de bal wordt alleen over en weer getikt.
- Hoge focus = Vervolgens wordt er een pass naar de spits gemaakt en die rent naar het doel met de bal aan zijn voet. Alle focus is nu op die ene speler met de bal, een ongelooflijk moment waarbij niemand weet hoe het gaat aflopen.

In het theater maak je hier ook gebruik van. Het gaat om weten waar je bent, wat je doet en waar je naar kijkt. En zeker in een groep is focus interessant. Daar kun je enorm mee spelen. Je moet als regisseur en als speler goed weten waar de aandacht ligt. Op de bal of op de elf spelers?

*Neem een scène en speel die eerst eens met een hele lage focus... beetje sloom dus.
Speel die nu eens als een spannende voetbalwedstrijd.. Voel je het verschil?*

3. De vrije ruimte voor onnoemlijk veel taalplezier

In de musical zit veel vrije ruimte, zodat de musical overal uniek wordt.

VRIJE RUIMTE VOOR MELIGE TAALGRAPPEN

Kort liedje waarin je je eigen onzintekstregels op de vaststaande melodie van een couplet zingt, afgewisseld door het refrein 'eindejaarsmusicalbundesligalaptop'.

Drie coupletten, met ergens een gitaarsolo, die met luchtgitaar geïmiteerd (of in het echt) meegespeeld wordt.

Ja, eindelijk mag de taal-meligheid hoogtij vieren. Bij deze opdracht gaat het om luisteren naar de muziek en daar grappige zinnnetjes op componeren. Zonder betekenis, als het maar meertalig is.

Verzamel zoveel mogelijk woorden die de klas kent in een andere taal. Je kan dat doen door de placemat-methode gebruiken. Verzamel woorden in het Italiaans, Zweeds, Marokkaans, Fries, Frans, Duits, Nederlands, Engels, Spaans misschien? Of andere moedertalen uit de klas. Ga in viertallen bij een vel zitten en schrijf elk woord dat je van vakantie, thuis, tv, film kent. En wat klinkt er dan lekker in het liedje... ? Daarna volgt in (zelfgekozen?) groepjes een wedstrijdje flauwe meertalige teksten schrijven. De ultieme test: van welke tekstje krijgen jullie de slappe lach? Die gaat in het liedje.

VRIJE RUIMTE OM VOORWERPEN TE VERANDEREN VAN NAAM EN BETEKENIS

De groep laat iets in het decor zien (of meerdere dingen), vertelt dat het publiek DENKT dat het (...) is, maar legt dan uit dat het een typisch Meertalisch (...) is, gebouwd in het jaar (...) door de Sir Huppeldepup of mevrouw (...) (of diens opa/oma) .

Het is van belang dat het beschreven object, decorstuk, lokaal, raam, krukje van zichzelf vrij onbenullig is, zodat je het met behulp van de fantasie van de groep, kunt opblazen tot iets geweldig belangrijks. De tweede fase is, dat, naar goed Meertalisch gebruik, altijd op (...datum, jaargetijde of tijdstip vermelden) een traditionele (...) wordt uitgevoerd, ter ere van de (...) Tenslotte wordt het object in oud-Meertaliaans bezongen

Vraag iedereen een gebruiksvoorwerp van huis mee te nemen. Neem zelf een tennisracket mee en verzin een bizar verhaal wat je met dit ding kan doen (vliegen splitsen, kiwisnijder, hippe patroontjes maken in je voorhoofd voor als je uitgaat, struisvogeleiklutser). Bedenk dan een rare naam voor het voorwerp. Voilà, ingrediënten voor je vrije ruimte!

VRIJE RUIMTE VOOR OMGEBOGEN SPREEKWOORDEN

Een deftige wetenschappelijke scene met pruiken of andere deftige ouderwetse accenten, waarin de groep zelfverzonnen spreekwoorden uitbeeldt, uitspreekt en uitlegt wat deze spreekwoorden betekenen. Openings- en afsluitspreekwoord zijn hier gescript, maar afwijken mag!

Ken je dat spelletje nog? Dat je een papier in drieën vouwt en dan een kop tekent, de volgende tekent een lijf en de derde benen. Ken je het niet? Doe dat dan eerst een keer met de klas. Dat gaan we nu ook doen met spreekwoorden.

Vouw een A4'tje doormidden. Schrijf op de linkerkant een gedeelte van een spreekwoord. Geef het velletje (ongezien) door aan een andere leerling. Deze schrijft op de rechterkant een tweede gedeelte van een spreekwoord.

Geen inspiratie? Laat in het woordenboek meer spreekwoorden opzoeken. Schrijf ze op een papiertje en knip dat in stukjes. Ruil het eerste stukje in de kring.... Zes naar rechts STOP. Lees je nieuwe spreekwoord voor. Nu het rechterstukje.... Vier plaatsen naar links.... Lees je nieuwe spreekwoord voor. Ga zo een tijdje door. Welke spreekwoorden zetten de fantasie aan het werk? Die kun je goed gebruiken in de scene.

Laat leerlingen in tweetallen met een bijzonder nieuw spreekwoord uitbeelden en verklaren.

Als twee oude professoren

Als twee roddelantes op de markt

Als een leraar en een leerling

Als twee koeien in de wei

Als een nest jonge kittens

Als twee eenhoorns

Als een quizpresentator en een kandidaat

Als twee politici

Als twee cabaretiers

Als twee komkommers

VRIJE RUIMTE

Allemaal Meertalië-Got-Talent-acts van niet meer dan 30 seconden.

Ruimte voor vreemde/fantasie-taal. Doe de timing met een kookwekker of een stopwatch.

Zo divers mogelijk : sport, goochelen, mensen die op hun hoofd kunnen staan, luid kunnen boeren, in dertig seconden zogenaamd een schilderij van Rembrandt maken.

Eindelijk mogen de eigenaardigheden gevierd worden. Elk kind (dat dit wil) krijgt de eigen 30 seconden in de schijnwerpers. Wees mild en vier de verschillen. Laat de kinderen samen fantaseren over wat er allemaal zou kunnen. Een spreekwoord in een moedertaal. Je mooiste voetbalplaatje. Een foto van je huisdier. Een mop over je opa. Een liedje in het Fries. Een imitatie van je held. Het langste woord van de wereld. Een stukje voorlezen uit je lievelingsboek. Een act met een knuffeldier.

Wees zelf met een andere leerkracht de jury. Geef de leerlingen de opdracht dat ze met een act moeten komen waarvan ze zeker weten dat jij in lachen uitbarst... in 30 seconden. Nou, probeer nu maar eens serieus te blijven.

Laat de leerlingen in tweetallen gekke opdrachtjes verzinnen. Presenteer zelf deze Meertalië got talent show!!

Woordgrapjes-parade; welk woord heeft meer betekenissen (in meerdere talen bijvoorbeeld). Kun je daar grapjes van maken?

Moppentrommel: Komt een Meertaliër bij de dokter... zegt die Meertaliër 'Dokter, Dokter, mijn kinderen hebben allemaal verschillende kleuren. Rood, geel, groen. Zegt de dokter.... Oh ik snap het al... jij hebt toverballen. Kunnen jullie zelf ook Meertaliër-moppen bedenken?

VRIJE RUIMTE; LAAT JE TAAL STROMEN IN EEN RAP OF GEDICHT

Korte RAP : Freestylen, liefst in een vreemde taal/andere moedertaal

Dit is waarschijnlijk appeltje eitje voor de leerlingen. Wie weet hoe je dit zou moeten aanpakken.

Een gedicht in een vreemde taal.

Zoek op internet gedichten uit het buitenland

Of

Zoek een gedicht in de moedertaal van een klasgenoot die uit een ander taalgebied komt of een ouder heeft uit een ander taalgebied. Dit is trouwens ook een hele goede manier om ouders uit andere taalgebieden te betrekken bij school. Daar waar minderheidstaal of moedertaal geen 'beperking' is maar een 'winst'. NB. Dit kan trouwens ook gebarentaal of braille zijn!

4. Repeteren

Zijn de rollen verdeeld? Hebben jullie gekozen welke vrije ruimte je wel en welke jullie niet willen gebruiken. Hebben jullie dingen die jullie niet snappen of die niet bij jullie groep passen besproken of aangepast? Hebben jullie de tekst een beetje eerlijk verdeeld?

Dan kunnen jullie nu repeteren. Dat is herhalen, herhalen, herhalen... !

Trainen dus eigenlijk. Steeds een stapje verder om een beter te worden.

Warming ups

Begin elke keer met een warming-up. Door een warming-up krijg je de focus in het repetitieproces. Twee voorbeelden:

Telspel (doel : focus, concentratie)

Spreek af wie begint te tellen. Een. Een volgende persoon zegt twee. Als er twee personen tegelijkertijd een cijfer zeggen beginnen we weer bij een. We proberen zo ver mogelijk te komen. Als je je goed concentreert kun je wel tot 30 komen.

Tekst overgooien

Neem je favo zinnetje. Maak twee groepen. Je gooit je zin naar de andere kant. Eerst gewoon. van zacht naar hard 10%, 20%, 40%.. tot 100% . Van lief naar boos. Van sloom naar actief.

Theaterweetjes

- Wist je dat je pas echt kan toneelspelen als iedereen de tekst kent...
- Wist je dat een professionele acteur ook weet wat de tekst van anderen is.
- Als je alle teksten kent kun je het sneller, slimmer en grappiger spelen.
- Wist je dat de timing echt heel belangrijk is in toneelspelen.
- Het grote gordijn dat voor het podium hangt heet een 'voordoek'.
- De gordijnen en schotten aan de zijkanten van het toneel heten 'coulissen'.
- De spullen die artiesten tijdens de voorstelling gebruiken noemen ze 'rekwisieten'.
- Er zitten kleurfilters in de lampen boven het podium zodat de voorstelling er mooier uitziet.
- De persoon die make-up en schmink van de artiesten doet, heet een 'grimeur'.
- Iemand die een héél kleine rol in een voorstelling speelt, noemen ze een 'figurant'.
- Acteurs wensen elkaar vaak succes door 'toitoitoi' te zeggen? Dit komt omdat zij bang zijn dat als zij iemand succes wensen, diegene daardoor juist een slechte voorstelling heeft. Engelse artiesten wensen elkaar succes door 'break a leg' te zeggen. Dat is best raar, want het betekent eigenlijk 'breek een been'.

Colofon

Tekst musical	Peter Sijbenga
Muziek	Peter Sijbenga
Concept	Peter Sijbenga en Anne Graswinckel
Handleiding	Akkemei van der Veen, Judith Mulder en Anne Graswinckel
Publiciteit	Berber van Oyen
Productie	Jan Gaasenbeek

Met dank aan:

Kunstkade/Keunstwurk/Lân fan taal/Provincie Fryslân